

**ШЛЯХИ СТИМУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО
САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ
ДОШКІЛЬНОГО ПРОФІЛЮ У ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

Анотація

У статті зроблено спробу виявити шляхи стимулювання професійного самовдосконалення майбутніх фахівців – працівників дошкільних навчальних закладів. Надано теоретичний аналіз проблеми та запропоновано конкретні способи її вирішення.

Ключові слова: професіоналізм, професійне самовдосконалення, саморозвиток, самоосвіта, самоаналіз, мотивація, професійний успіх.

Аннотация

В статье предпринята попытка определить пути стимулирования профессионального самосовершенствования будущих специалистов – работников дошкольных учебных заведений. Приведен теоретический анализ проблемы и предложены конкретные способы ее решения.

Ключевые слова: профессионализм, профессиональное самосовершенствование, саморазвитие, самообразование, самоанализ, мотивация, профессиональный успех.

Summary

The article makes an attempt to identify ways to encourage professional growth of future specialists – teachers of Pre-school educational institutions. Theoretical analysis of the problem is presented and specific methods of its solution is proposed.

Key words: professionalism, professional growth, self-development, self-education, self-analysis, motivation, professional success.

Постановка проблеми. Кардинальні зміни, що відбуваються у суспільстві, зокрема, у сфері педагогічної освіти, передбачають підвищення рівня особистісної організації педагога-професіонала. Сучасні педагоги, у тому числі фахівці дошкільного профілю, мають бути здатними приймати творчі рішення у різних професійних ситуаціях, володіти навичками самостійного пошуку та аналізу інформації, бути націленими на

систематичну самоосвіту, особистісне та професійне самовдосконалення.

Проблема невідповідності між високим рівнем вимог суспільства до професійно-особистісних якостей майбутніх вихователів і недостатнім рівнем їх сформованості зумовлена існуючою системою організації навчання студентів у педагогічних університетах. Звідси випливає потреба у пошуку шляхів вирішення протиріч між вимогами до сучасних фахівців та ступенем підготовленості випускників педагогічних вишів до виконання цих вимог, а також у збагаченні практики професійної підготовки майбутніх дошкільних працівників елементами, що орієнтовані на саморозвиток особистості студентів.

Аналіз актуальних досліджень. Ідею саморозвитку і самореалізації розглядали як визначну автори сучасних концепцій про людину А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Фромм, А. Брушлинський, К. Абульханова-Славська та інші.

Ідею самовдосконалення в освіті розвивали у своїх працях О. Абдуліна, В. Бондар, Ф. Гоноболін, М. Євтух, Н. Кузьміна, В. Сластьонін, В. Хомич та інші.

Окремі аспекти готовності до професійно-педагогічного самовдосконалення та шляхи її формування досліджували Т. Тихонова, Т. Степанова, П. Харченко та інші.

На основі аналізу філософської, психологічної та педагогічної літератури виявлено необхідність поглиблених досліджень щодо становлення професіоналізму студентів педагогічних університетів, а також засобів, способів та умов, які сприятимуть цьому становленню. Вивчення та аналіз педагогічних праць з досліджуваної проблеми свідчить також про недостатню розробленість конкретних способів стимулювання професійного самовдосконалення майбутніх фахівців дошкільного профілю.

Мета статті полягає у розкритті сутності професійного самовдосконалення майбутнього фахівця дошкільного профілю в процесі навчання та визначенні способів професійного самовдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Вивчення теоретичних праць

психологів та педагогів свідчить про те, що ступень зрілості людини і вершина цієї зрілості або, як її ще називають, «акме, – це багатомірний стан людини, який... охоплює значний за часом етап її життя і завжди показує, наскільки вона встановилася як громадянин, як фахівець у якій-небудь певній області діяльності, бідна чи багата своїми зв'язками з оточуючою дійсністю особистість. Цей стан не є статичним і, навпаки, відрізняється більшою або меншою варіативністю та мінливістю» [1, с. 14].

Дослідники, вивчаючи різні аспекти самовдосконалення особистості, доводять, що збагнення сутності професіоналізму, бачення і розуміння шляхів, що ведуть до нього, має як теоретичне, так і практичне значення.

Професіоналізм – це найвищий рівень педагогічної компетентності. Він передбачає «оволодіння сенсами професії, професійними позиціями, її гуманістичною направленістю, а також володіння високими зразками праці (майстерність) та пошук нового (новаторство)» [1, с. 205]. Справжній професіоналізм передбачає нестандартне володіння уміннями, які необхідні для успішного здійснення професійної діяльності, сильну та стійку мотиваційно-емоційну зарядженість на досягнення в ній унікального, неординарного результату.

Отже, професійне самовдосконалення майбутніх працівників дошкільних навчальних закладів можна розглядати як свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня їх професійної компетентності й вдосконалення професійно значущих якостей у відповідності із зовнішніми соціальними потребами, умовами професійно-педагогічної діяльності та особистою програмою розвитку.

Сапожникова Т. М. у процесі самовдосконалення виділяє чотири основних взаємопов'язаних етапи:

- 1) самопізнання та прийняття рішення про самовдосконалення;
- 2) планування та розробка програми самовдосконалення;
- 3) безпосередня практична діяльність з реалізації поставлених завдань у роботі над собою;

4) самоконтроль і самокорекція цієї діяльності [3, с. 2].

За Сапожниковою Т. М., початковий етап роботи студента із самовдосконалення являє собою складний процес визначення ним своїх здібностей та можливостей, рівня розвитку особистісних якостей. Методично вірно організоване самопізнання передбачає: самопізнання себе у системі соціально-педагогічних відносин і в умовах навчально-професійної діяльності; вивчення рівня власної компетентності та якостей власної особистості шляхом самоспостереження і самоаналізу; адекватна самооцінка.

На основі самопізнання та самооцінки у студентів починає вироблятися рішення займатися самовдосконаленням. Процес прийняття такого рішення, як правило, супроводжується глибоким внутрішнім переживанням позитивних та негативних якостей особистості. Саме на даному етапі формується модель роботи над собою.

На етапі планування відбувається визначення цілей та основних завдань самовдосконалення, розробка програми особистісного розвитку, вибір форм, способів, методів і прийомів рішення завдань у роботі над собою тощо.

Ефективність самовдосконалення студентів, як підкреслює дослідник, значно зростає, якщо вони докладуть достатніх зусиль на етапі самоконтролю і самокорекції. На цьому етапі студенти контролюють роботу над собою, запобігають можливі відхилення від заданої програми та вносять відповідні корективи у план подальшої роботи [3, с. 2].

Однією з умов стимулювання професійного самовдосконалення студентів є здійснення систематичного педагогічного керівництва цим процесом.

З цією метою пропонуємо запровадження на постійній основі спеціального факультативу, призначення якого – надавати допомогу студентам в організації процесу їхнього професійного самовдосконалення.

До змісту роботи факультативу могло б увійти розглядання таких питань: початок професійної діяльності; поняття успіху у професійній

діяльності; динаміка професійного успіху; прогнозування та професійний успіх; фактор цілепокладання і професіональний успіх та інші.

На початку роботи факультативу бажано проводити тестування студентів на предмет встановлення їх відповідності обраній професії. Задля цього пропонуємо використати психолого-педагогічну діагностику, у ході якої з'ясувати, чи вірно вони обрали майбутню професію та інші важливі питання.

Вважаємо за доцільне регулярно проводити зі студентами мотиваційні тренінги щодо професійної діяльності, яким обов'язково має передувати діагностика на рівень мотивації, наприклад, за методиками Н. В. Кузьміної, А. О. Реана [2, с. 220-224].

У процесі роботи факультативу передбачається проведення методичних семінарів, диспутів, на яких пропонується вирішувати зі студентами різноманітні завдання на зростання самостійності та стимулювання їх до самовиховання; розглядати різноманітні проблемні психолого-педагогічні ситуації, а саме: ситуації стимулювання, ситуації вибору, ситуації успіху, конфліктні ситуації, ситуації ризику, ситуації критики та самокритики, ситуації самооцінювання, ситуації змагання та суперництва, ситуації відповідальних рішень тощо.

Ще одним важливим моментом стимулювання професійного самовдосконалення студентів є складання планів особистісного розвитку та ведення щоденників, в яких студенти разом з керівником факультативу зможуть фіксувати власні досягнення з різних дисциплін, аналізувати та об'єктивно оцінювати результати роботи над собою і корегувати свій подальший розвиток [3, с. 4].

У процесі роботи факультативу його керівникові слід періодично відстежувати динаміку професійного зростання студентів на основі таких показників: ступінь розуміння ними особливостей професіоналізму педагога, стійкість потреби в самовдосконаленні, дієвість способів підвищення власного професіоналізму.

Окрім розглядання запропонованих питань, факультатив передбачає розігрування різноманітних педагогічних ситуацій, що могло б надати майбутньому вихователю впевненості в собі у майбутній роботі.

Окрім запровадження факультативу, з метою покращення процесу роботи з самовдосконалення майбутніх працівників дошкільних навчальних закладів рекомендуємо докорінно переглянути підходи до організації самостійної роботи студентів. Передбачені навчальним планом години, що відводяться на самостійну роботу, слід використовувати більш ефективно. Необхідно розробити такі комплекси завдань з професійно орієнтованих дисциплін, які б стимулювали та забезпечували самостійне опрацювання студентами великого обсягу спеціальної та методичної літератури. Таке систематичне педагогічно кероване читання з подальшим поглибленим аналізом опрацьованого матеріалу є могутнім засобом формування професіоналізму та запорукою розвитку мотивації до постійного самовдосконалення.

Вважаємо за доцільне також повністю переглянути підходи до організації і проведення педагогічної практики. Необхідно так перебудувати навчальний процес, щоби «первісним» було не теоретичне навчання, а педагогічне спостереження за навчально-виховним процесом у дошкільному навчальному закладі. Слід забезпечити майбутнім вихователям постійний доступ до ДНЗ з метою їх «занурення» у реальну педагогічну дійсність та формування в них на цій основі стійкої мотивації та усвідомленого підходу до навчання. Стверджуємо, що такий зворотний рух від практики-спостереження до аудиторного навчання у більшій мірі сприятиме закладанню основ професіоналізму, аніж традиційний (тобто рух від навчання до практики).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином, теоретичний аналіз та запропоновані шляхи стимулювання професійного самовдосконалення студентів факультету дошкільної освіти (факультативні заняття, зміст роботи яких передбачає проведення різноманітних психолого-

педагогічних тренінгів, рішення педагогічних ситуацій, виконання стимулюючих завдань, ведення щоденників; ефективна організація самостійної роботи, систематична практика у дошкільних навчальних закладах та інші) сприятимуть професійному зростанню майбутніх фахівців дошкільного профілю. Безумовно, результати нашого дослідження не слід вважати вичерпними, а проблеми пошуку шляхів стимулювання професійного самовдосконалення студентів потребують подальшого вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Основы общей и прикладной акмеологии / [Деркач А. А., Бодалев А. А., Кузьмина Н. В., Старовойтенко Е. Б. и другие]. – М. : Рос. акад. гос. службы, 1994. – С. 14, 205.
2. Самоукина Н. В. Психология и педагогика профессиональной деятельности / Наталья Васильевна Самоукина – М. : ЭКМОС, 1999. – С. 220-224.
3. Сапожникова Т. Н. Стимулирование профессионального самосовершенствования студентов в процессе организации их познавательной деятельности / Татьяна Николаевна Сапожникова // <http://www.uspu.yar.ru>
4. Северіна Т. М. Ціннісна детермінація особистісного самовдосконалення студентів у навчально-виховному процесі вищих педагогічних навчальних закладів [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Тетяна Миколаївна Северіна; державний педагогічний університет імені П. Тичини. – Умань. – 2012. – 225 с.